

Notes autobiogràfiques. Apartats X i XI

X

He sigut ditxós en dos temps: fins a quinze anys y dels dinou als vint y quatre; are no sóch ni felís ni malhaurat. Vaig ser verament malhaurat dels quinze al dinou. Era ditxós los quinze primers anys de ma vida perquè vivia constantment d'il·lusions que creya se realisarian a son temps, o bé perquè las il·lusions me satisfeyan per si solas. Oh, quinas horas més delitoses he passat devant d'aquella capelleta de fusta ab sants de plom que tenia en un recó de casa. Recordo perfectament que quant anava a missa o assistia a alguna solemnitat religiosa, me quedava encantat devant las magnificències [*repetit i ratllat* devant las magnificències] del cult [*ratllat però recuperat amb la indicació vale a sota*] estern qu'afalagavan los meus sentits y no perdia ni un detall de las cerimònias. Després, al ser a casa, me tancava en lo meu reonet devant de la capella y procurava reproduir tot lo qu'havia vist. Oh! És ben segú que may cap sacerdot devant del Déu en què ha de créurer y ha de fer créurer ha entonat los cants religiosos ab la fe, ab lo fervor, ab l'entusiasme ab què jo entonava aquells mots sense cap sentit y que feya acabar ab terminacions més o menys llatinas tenint al devant un llibre que jo'l triava que fos ben gros pera que semblés un misal sense preocuparme de lo que'l llibre tractava; y hasta recordo que'm servia moltes vegadas de una «Historia de la conquista de Méjico» de Solís, qu'era un llibre molt vell y molt gros.¹ Y are, quant me sembla tornar a vèurer, com si no's tractés de mi, a aquell nen de set anys vestit ab ornaments de paper més o menys semblants a ne'ls dels capellans, posat en lo recó d'una sala modestament arreglada en aquella casa gran y espayosa pro vella y humida, en aquell carreró estret, fosch y plebeyo, y'm veig devant la petita capella plena de sants de plom tots mal girbats y mutilats molts d'ells, il·luminats per un parell de candelas d'a cuarto, y jo ab aquell llibràs a devant que contava escenas estranyas, bàrbaras, heròicas, extravagants, pro que per mi no tenian [*satisfacció ratllat*] significació, y torno a sentir mos cants incoherents en los que hi vessava tota la fe entusiasta, tota la poesia, tota la forsa d'imaginació que bullia dins meu, fent totas las reverèncias y gestos que vey a ne'ls capellans, quant se'm torna a representar tot això, sento gran enyorament d'aquell temps en què un tros de plom mal tallat bastava pera anegarme en lo sentiment inmens dela presència de Déu... y are, si'l busco en la consideració de l'Univers en ple, tinch prou feynas pera trobarlo. Y llavors, com més tart en tots los meus jochs, sempre era en la soletat quant gosava més; perquè acompanyantme d'altres del meu temps, la ilusió, lo deliqui, durava més poch perquè'ls altres no podian seguirme a la regió enlayrada ahont jo los volia conduir. Y jo llavors també estimava a una nena un xich més gran que jo ab una forsa de sentiment que sols he tornat a [*sentir ratllat*] experimentar a divuyt anys. Pro tot això va acabar-se. Vingueren las distraccions al col·legi hont vaig comensar lo batxillerat, vingueren las primeras revelacions de lo material y grosser de los misteris del amor, vingué la vanitat d'estudiant aprofitat, las simpatias ab alguns d'ells, tant fortas, que foren com uns amors disfressats; la meva adoració a n'aquella nena se desvanesqué de repent al trobarla un dia convertida en joveneta ja formada, la fe religiosa fou entusiasta fins tot just deixarme fer ab reculliment la primera comunió, la casa vella fou abandonada per altra més petita, però més moderna, l'aspiració a ser ja alguna cosa en realitat se manifestà, vaig acabar lo Batxillerat y vaig comensar a ésser infelís.

1

. Antonio de Solís y Rivadeneyra, *Historia de la conquista de Méjico*. Madrid: Imprenta de la Biblioteca Nacional Económica, 1874. 3 volums. L'Arxiu Maragall no en registra cap volum.

L'edat crítica, la dels quinze als vint, fou pera mi la més ingrata. Comensà lo mal estar un any antes d'acabar lo Batxillerat. Envanesat ab allò que'n deyan ser talent, objecte de tota mena de consideracions y alabansas, farsit lo cap de novelas romànticas que devorava ab furor, que'm feyan plorar a llàgrima viva, que desvetllavan en mi sentiments elevadíssims pro vuyts, «quijotescos», obtenint las millors notas acadèmicas, tenint, en una paraula, format de mí mateix un concepte elevadíssim, vaig ser bruscament arrencat de devant dels llibres y colocat devant de la taula del trevall en la indústria a què venia destinat, y posat en cert modo, en la condició de poch més qu'un aprenent. Lo cop fou terrible y retrunyí en tot lo meu ser, y d'aquell desballestament d'aspiracions contrariadas s'alsà, portant l'estandart de la rebelió, ma passió per la poesia, al mateix temps que mos setze anys m'entregavan en cos y ànima a l'adoració, a la idolatria, de cuantas donas de bona presència passavan devant mos ulls y una espècie de misticisme per la Naturalesa s'anava filtrant dins meu. L'amor a la poesia se manifestà en una espècie de ràbia pera omplir de munió de versos, ab fecunditat verament asombrosa y en tots los ratos que podia robar al treball, llibretas qu'amagava entre mitx d'altras més prosaicas y plenas de números referents a la nostra indústria. Lo que jo vaig considerar mon primer triunfo literari m'emocionà vivament. Havia enviat una composició a un periòdich semanal. Lo dissapte a la tarde (tenia llavors de setze a disset anys) me'n anava a la fàbrica y antes de pujar al tranvia compro lo periòdich, qu'acabava de sortir; y un cop ja a dins del tranvia, lo desplego; lo primer que fereix la meva vista són aquells versos, aquells conceptes, aquellas cosas que jo m'havia inventat, posats en lletres de motllo, claras, llegibles pe'l públich en aquell paper de gran circulació. La emoció fou tanta que restí una bona estona ab los ulls fits en aquells versos, sens tirà avant en llegirlos, clavats en mon asiento y com si somniés; tot seguit los ulls m'espurnaren y vaig amagar lo rostre derrera lo periòdich enterament desplegat. Ah, que poch devian pensar mos companys de viatge que redera d'aquell full de paper encare humit y ab la fortor penetrant de la imprenta s'amagava un dels goigs més grans, més purs, més dolsos que's poden arribar a sentir!

L'amor nasqué també en mí ple de forsa, pro encongit. Moltes, moltíssimas foren las donas que jo anava adorant succesivament y a voltas simultàneament; pro lo meu desarrollo físich era escàs, y jo, vergonyós a efecte d'això, no'm permetia la més petita senyal de lo que sentia, y desesperat sempre de ser correspost, lo meu cult a la dona anà prenent una forma d'adoració desinteresada, com a una Divinitat, de què s'ha ressentit fins al present. Y allò era sufrir: mirar a las donas ab los ulls d'una passió gegant (pro independent dels sentits la major part delas vegadas) y no ser apercibit de ellas o, si apercibit, considerat com un noy en qui dormen encare las passions; renunció a donar a entèndrer aquesta horrorosa tortura de quatre o cinch anys; sols pot compèndrerla y la compendrà desseguida, qui s'haji trobat en lo meu cas. D'aquí nasqueren soliloquis amorosos vessant foch y tendresa, y d'aquí també lo que'm forgés una dona ideal qu'a forsa d'imaginació jo feya que'm vingués a consolar en totas mas tribulacions, ab la que sostenia verdaderas conversas, y'ns omplíam mútuament de carícias, sens que may aquesta ficció sortís de sa puríssima esfera, sens que may degenerés en objecte d'un delit material y grosser.

Mon amor a la Naturalesa se traduhia en matineras escapatòrias als voltants de la ciutat, ahont sempre anava acompanyat ab mas quimeras, ab mos planys, ab mos desitjos no ben determinats.

Pro com totas aquestas tendèncias eran absolutament oposadas a n'allò que los qu'habian de guiar mos primers pasos en la societat creyan qu'era convenient pera mi, s'inicià una lluyta desesperada que si bé en general se mantenia interna, a vegadas eixia a fora en escenas deplorables cual sol recort me mortifica vivament. Pera privarme de seguir lo camí que jo volia m'escassejaren la llibertat y los recursos, se fiscalisaren tots los meus

actes, y a divuyt anys me trovava sens dinés, esclau y vigilat com un nen de déu anys; y d'aquí vingué que vaig comensar a ser home sens voluntat pròpia y sens caràcter perquè no podia disposar de mas accions, sens atreviment ni iniciativa perquè me faltavan dinés pera escòmetrer las petitas calaveradas en què, per més que's digui [*escrit* diguin *ratllada la n*] se fa lo aprenentatge dela vida. Per això fou que la flor de ma joventut esclatà marcida. Jo sentia dins meu mohiments de rebelió y moltes vegadas vaig estar decidit a fugir de casa; pro, com? No tenia amichs íntims perquè los de ma infantesa, sentint inclinacions més o menys conformes ab lo que volian los qui'ls governavan, gosavan de més llibertats y recursos, y s'apartavan de ma companyia pera córrer los goigs bullidors, los perills, las disbauixas dela joventut; y jo, tot sol, aislat, sens poderme refiar de ningú me consumia en projectes d'escapatorià que per falta de medis y excés de debilitat de caràcter no podia dur may a cap. Las diversions, que ho confeso, me proporcionavan los meus en abundància, eran diversions tranquilas de gent de totas edats, y per mi no tenian l'atractiu de compartirlas y assaborirlas en companyia de cap altre cor jove y entussiasta com lo meu. Pro ab tot y ab això foren pera mi verdaders oasis de goig mos dos viatjes: a València, Granada, Córdoba, Madrid y Zaragoza l'un, y a Marsella y París l'altre.² Aquest plaer [*abans escrit* Aquesta feli *i rescrit* damunt les *últimes lletres però sense ratllar la a del demostratiu* plaer] tant íntens que s'esperimenta al recórrer terras novas pera nosaltres, no és una manifestació y al mateix temps una protesta de la Naturalesa que s'oposa al reduïment del modo de víurer, en general, en la societat? Perquè no fou precisament la ilusió de vèurer poblacions, costums, edificis, monuments, lo que m'afalagava, sinó alguna cosa més íntima, més fonda, més pura; això és lo separarme dela rutina que'm rodejava, lo vèurer cambiar l'aspecte del paisatge, la satisfacció, en fi, de certa necessitat de renovar al voltant del «jo» tot lo que considerava «no jo».

Apart d'aquets dos respiros, la meva situació era insostenible; passats dos anys vingué la convicció de que jo no servia pera industrial y se'm donà a escullir carrera.

Jo desde molt temps venia dihent a tothom que volia escoltarme que la meva vocació era la carrera d'advocat. Això no era cert, pro jo no mentia. La meva vocació era sortirme d'una esfera, que a efecte de tant llegir novelas y de lo que s'habia exagerat mon talent considerava massa grossera pera mi; la meva vocació era fregarme ab la joventut ilustrada al mateix temps qu'adquirir coneixements superiors, perquè jo creya llavors en la ciència. Y la carrera d'advocat m'era simpàtica per un no se què d'aristocràtich que jo hi veyia y perquè comprenia rams del saber humà que se m'havian fet los més simpàtichs durant lo batxillerat: filosofia, història, literatura (jo no savia qu'existís la facultat de filosofia y lletres, y tampoch m'hauria atrevit a sol licitar una carrera sens aplicació pràctica). Per això vaig escullir aquesta carrera sens saber, com sé are, lo qu'és en realitat. Ab pocas paraulas: vàrem acordar ab lo meu pare mon cambi de rumbo; fou moments avans d'anarmen al llit. Un cop al llit, ab llàgrimas de tendre remordiment, m'acusava a mi mateix d'haver tirat a terra tot lo castell d'esperansas y projectes que mon pare devia haver anat formant desde mon naixement de que jo, com únich fill varó, estendria lo negoci de nostre acreditat establiment, seria un industrial ilustringat y l'orgull y descans de sa vellesa.